

THE IDEA OF MERITOCRATIC EDUCATION AS DEMOCRATIC RECONCILIATION

Tatiana Callo

Prof. PhD, "Ion Creangă", Pedagogical State University, Chișinău, Republic of Moldova

Abstract: Starting from the postulate of meritocracy as a normative principle and as an orientation in education, configuring the dimensions of the belief in meritocracy and the opportunities for approaching meritocracy in various investigative visions, this article configures a concept less widely circulated in the educational context, that of meritocratic education. The points at which the analysis of this concept is fixed in order to acquire a certain perspective on the phenomena are included in an integrative synthesis, related to the educational reality. Categories are ordered, such as democratic orientation, meritocratic orientation, selectivity, academic performance, distributive justice, school success, equal opportunities, educational opportunities, etc. Also, some practical aspects are identified within a general framework of the professional mentality of teachers.

Keywords: meritocratic education, selectivity, equal opportunities, belief in meritocracy, distributive justice.

- **Meritocrație generală și școlară**

Meritocrația (sau meritologia) este o problemă centrală în educație, preocupată în mod special de identificarea, dezvoltarea și recompensarea meritului, este un *principiu normativ* care direcționează distribuția oportunităților și beneficiilor pe baza competențelor, talentului și efortului, având, în fapt, o *valoare de ideal* [11;7;10; 6].

Meritocrația este o *ideologie* în care cei care muncesc asiduu sunt recompensați pentru abilitățile și eforturile lor. Din perspectivă sociologică, sistemul meritocratic consideră că oamenii de succes merită pe deplin acest lucru. În esență, meritocrația în educație presupune că fiecare individ, indiferent de mediu sau circumstanță, ar trebui să aibă șanse egale de a reuși pe baza talentelor sale, a muncii sârguincioase și a determinării personale. Acest concept se aliniază cu principiile democratice, punând accent pe corectitudine și egalitatea de șanse.

Credința în meritocrația școlară este deja înrădăcinată în instituțiile de învățământ în pofida unui număr mare de dovezi care arată că inegalitatea educațională rămâne o provocare considerabilă. De exemplu, după cum afirmă A. Batruch și coautorii, un studiu care combină un șir de evaluări internaționale la scară largă oferă dovezi solide că în țările Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) probabilitatea de a urma o instituție terțiară este de două ori mai mare, dacă cel puțin unul dintre părinți are o diplomă de liceu și de 4,5 ori mai mare, dacă părinții au obținut studii terțiare [1, p.621].

Trebuie să menționăm că în ultimii ani excelența școlară a fost imperativul politicilor publice privind educația, în special în sistemele educaționale puternic preocupate de calitate, competență și merit, precum și de eficacitatea sistemului educațional. În Europa dezvoltarea competenței în sistemul educațional este prioritară, reglementată de interesele și nevoile pieței muncii și de metode de guvernare eficiente și performative. Accentul pus pe producerea de rezultate școlare a implicat reconfigurarea misiunii școlilor, astfel încât acestea au devenit progresiv mai dependente de performanța academică și de responsabilitatea elevilor (*orientare meritocratică*) și mai activ implicate în consolidarea democratizării în procesele școlare (*orientare democratică*). Pe măsură ce unele țări au luptat împotriva eșecului școlar și a

abandonului școlar, „calitățile succesului” sunt intensificate, într-o clară apologie a culturii meritocrației [Apud16].

Este relevant faptul că în centrul dezbaterii științifice se află, după părerea lui L.Toress, diferite abordări privind obiectivele sistemului public de învățământ: (a) cele care urmăresc explorarea potențialităților unei organizații școlare axate pe valorile eficienței, excelenței și competenței; (b) cele care pun sub semnul întrebării postulatele meritocratice care doar stimulează realizările academice; (c) cele care apără o reconciliere între dimensiunile democratice și principiile meritocratice [16].

Aici trebuie să evidențiem faptul că, deși există o suprapunere conceptuală semnificativă între convingerile care justifică sistemul și meritocrația generală și credința în meritocrația școlară, teoretic vorbind, ele nu sunt identice. În primul rând, conceptual vorbind, cele două concepte se referă la două niveluri diferite de abstractizare. În timp ce convingerile generale de meritocrație implică credințe societale mai difuze (de exemplu, credințe despre lumea justă) care nu sunt atașate unor instituții specifice sau unor agenți specifici responsabili pentru protejarea meritocrației, credința în *meritocrația școlară* este o credință care este legată de o instituție specifică cu obiective instituționale clare. În al doilea rând, meritocrația școlară este o condiție necesară, dar nu suficientă, pentru ca meritocrația generală să existe în societate; adică o țară poate avea școli meritocratice, de exemplu, dar nu o societate meritocratică. Într-adevăr, acesta este cazul în multe țări în care meritocrația școlară și încălcările meritocrației generale (de exemplu, corupție ridicată) sunt ambele mari (de exemplu, Maldive, Filipine, Uzbekistan sunt printre cele mai mobile 10 țări din lume din punct de vedere educațional, în ciuda nivelurilor lor ridicate de corupție). [Apud 1, p.622].

În felul acesta, definiția meritului în sine este un fenomen istoric fluid, care este construit social pentru ca să reflecte valorile și interesele celor cu puterea de a instituționaliza anumite idealuri și valori. Anume instituțiile de învățământ evaluează și certifică demonstrații individuale de aptitudini, cunoștințe și competențe, precum și relevanța și valoarea acestor performanțe care este întotdeauna supusă schimbării valorilor culturale și interesului pieței [15, 13, 12].

- ***Promovarea meritocrației școlare prin democratizare***

Este general cunoscut faptul că educația și competiția au fost întotdeauna principalele metode de adoptare a ordinii meritocratice. Idealurile meritocratice și-au avut originea în valorile confuciene, care au fost instituite în civilizațiile chineze, precum dinastia Han. Idealurile meritocratice au fost, în cele din urmă, adoptate de gânditorii iluminiști europeni în eforturile de a reconstitui ordinea socială dincolo de limitele vechiului regim, iar aplicațiile mai actuale ale meritocrației în Europa și Statele Unite au fost utilizate în serviciile publice ca măsuri de protecție împotriva corupției și favoritismului, după cum constată A.Meroe [9, p.486].

Mai mulți cercetători s-au concentrat asupra unei dileme care prioritizează orientările democratice și meritocratice în școală. Deși configurația acestor orientări este rezultatul specificității contextelor naționale și al tradițiilor istorice și ideologice mai largi, devine posibilă identificarea anumitor trăsături comune care reglementează sistemele de învățământ. Presiunea crescândă pentru producerea de rezultate iese în evidență vizibil ca o idee dominantă în variatele studii privind subiectul, deși cu manifestări distincte în contexte sociale diferite.

În opinia lui L.Toress, școala trăiește azi în tensiunea dintre scopurile democratice și idealurile de merit și selectivitate. În acest context, școlile stabilesc instrumente de laudă publică pentru elevii care se remarcă din punct de vedere academic sau în alte dimensiuni, însă configurația lor și nici criteriile de selecție nu sunt omogene, ceea ce indică existența unor conceptualizări distincte ale excelenței și a unor marje de libertate pentru fiecare școală de a-și defini propriile criterii de succes [16, p.15].

Poziția actuală a sistemelor de învățământ reflectă dubla lor misiune de a promova incluziunea și, în același timp, excelența. Această poziție își propune să ilustreze avantajele reconcilierii mandatelor democratice cu cele meritocratice.

De exemplu, implementarea valorilor democratice din Statele Unite au oferit oportunitatea unei „aristocrații naturale” a talentului, iar virtutea să înlocuiască alte sisteme de inegalitate bazate pe dreptul de naștere. Valorile meritocratice stau la baza ideologiei *visului american* ca: (a) indivizii pot reuși pe baza autonomiei deciziei și acțiunii lor; (b) acest succes se bazează pe virtutea morală; (c) șanse egale se aplică tuturor, indiferent de origine sau identitate socială. Meritocrația este în general considerată a fi specifică sistemului social în cadrul căruia indivizii câștigă recompense în funcție de abilitățile și eforturile lor [9].

Acceptarea pe scară largă a valorilor meritocratice există indiferent de condițiile reale de stratificare socială și inegalitatea în distribuirea resurselor și a puterii. Mai degrabă, meritocrația este validată ca un *sistem echitabil într-un domeniu ideal*. Democrația și meritocrația, ca fenomene ideologice, dezvăluie, de asemenea, cum perspectivele modelează aranjamentele istorice și actuale ale puterii sociale.

În acest context referențial, nivelul educațional și performanța sunt percepute ca un factor cheie în determinarea meritului, presupunându-se că educația îmbunătățește șansele cuiva de a avea un loc de muncă remunerat și este deci cel mai transparent mijloc de mobilitate socială. Oferind fiecărui copil, încă de la început, șanse educaționale egale, instituțiile sociale pot selecta mai echitabil pe cei care se califică cel mai bine pentru educație avansată și poziții de conducere [9].

Nu este întâmplător faptul că educația este adesea văzută drept marele egalizator – un mecanism care permite indivizilor să se ridice în societate pe baza talentului și efortului lor. În contextul educației, meritocrația sugerează că elevii ar trebui să fie capabili să obțină succes pe baza performanței academice, talentului și muncii lor asidue. Sistemele educaționale care sunt de natură meritocratică urmăresc să ofere șanse egale tuturor elevilor, indiferent de mediul lor familial, clasa socială sau etnie [3; 5].

Pentru mulți, educația servește ca mecanism principal pentru mobilitatea socială ascendentă. Prin educație, indivizii dobândesc abilitățile și calificările necesare pentru locuri de muncă mai bine plătite, statut social îmbunătățit și o calitate mai bună a vieții. Ideea că oricine, indiferent de origine, poate urca pe scara socială doar prin merit este adânc înrădăcinată în multe societăți. Într-un sistem meritocratic, educația ar trebui să identifice cei mai talentați indivizi și să le atribuie roluri în societate în funcție de abilitățile lor, nu de mediul lor social.

- **Educația meritocratică**

În opinia lui T.Napoletano, există două moduri, în linii mari, în care s-ar putea concepe *educația meritocratică*. Într-o concepție standard, „îngustă”, o abordare meritocratică a educației este una care distribuie anumite bunuri și oportunități educaționale în funcție de merit. Într-o a doua concepție, „mai largă”, educația meritocratică este un sistem educațional potrivit unui angajament față de meritocrație – unde meritocrația se referă la o anumită concepție a *justiției distributive*. De o importanță deosebită este faptul că, în timp ce meritocrația, ca perspectivă a justiției distributive, necesită un angajament față de principiile egalității de șanse, concepția meritocratică restrânsă a educației nu necesită acest lucru. Însă în timp ce meritocrația (și, prin urmare, concepția largă a educației meritocratice) este constrânsă de o cerință de egalitate a șanselor, educația meritocratică în sens restrâns nu este. Recunoașterea relațiilor dintre meritocrație, educația meritocratică și egalitatea de șanse aruncă o lumină considerabilă asupra dezacordurilor din dezbaterile privind egalitatea de șanse în educație [11, p.3].

Educația meritocratică, așa cum o percepe T. Napoletano, distribuie bunurile meritocratice în conformitate cu ceea ce merită elevii. Credem că această viziune este mai fidelă concepției

meritocratice standard despre educație și are, de asemenea, perspective mai bune de a face educația meritocratică compatibilă cu meritocrația, deoarece aceasta din urmă este cel mai bine justificată prin apelul la merit și nu la utilitate.

O atenție deosebită, în acest context, trebuie acordată obstacolelor în calea succesului în școală. Printre acestea sunt și cele enunțate în continuare. Elevul poate fi dezavantajat dacă provine dintr-o familie mai puțin asigurată. Acești elevi se găsesc adesea la periferie, luptându-se nu doar cu provocările academice, ci și cu cele socio-economice [14]. Alt factor este cel al oportunităților limitate de a-și dezvolta abilitățile mentale și limbajul. Când luăm în considerare etapele timpurii de dezvoltare ale unui copil, devine evident cât de cruciale sunt stimulările lingvistice și cognitive. În mediile în care acestea sunt puține, copiii se confruntă cu barierele lingvistice și cu o lipsă de provocări cognitive.

Educația nu înseamnă doar învățarea academică; este, de asemenea, despre navigarea peisajului cultural detaliat al școlilor. Pentru copiii care se confruntă cu un decalaj mare între valorile lor de acasă și cultura școlară, călătoria școlară devine dificilă. Sentimentele de alienare ar putea deveni o încercare zilnică, deoarece curriculumul școlar le pare îndepărtată și fără legătură.

De asemenea, dizabilitățile fizice și mintale pot amplifica sentimentul de izolare. Având în vedere că școlile nu au adesea infrastructura pentru a găzdui și a preda acestor elevi în mod eficient, călătoria educațională devine plină de barieră. Un copil care se confruntă cu probleme cronice de sănătate, tulburări emoționale sau provocări mentale consideră că este o provocare exponențială să se concentreze pe mediul academic. Fără intervenții specializate și înțelegere din partea profesorilor și a colegilor, luptele lor ar putea rămâne invizibile, dar impactul asupra creșterii lor academice și emoționale fiind palpabil. Elevul poate fi dezavantajat dacă părinții lui sunt indiferenți sau ostili față de educație. Fundamentul educației unui copil stă adesea pe umerii părinților. Atunci când părinții, datorită propriilor experiențe sau convingeri, sunt indiferenți sau chiar ostili față de educație, aceasta transmite un mesaj demotivant. Acești copii ar putea să nu aibă reperul de sprijin acasă pe care o au mulți dintre colegii lor, ceea ce duce la o implicare academică redusă și un sentiment de izolare.

Infrastructura unei școli, atât în ceea ce privește dotările fizice, cât și personalul didactic, joacă un rol semnificativ în educația unui copil. În școlile care nu dispun de resurse, elevii ar putea să nu aibă acces la materiale didactice actualizate, oportunități extracurriculare sau chiar facilități de bază. Un rol esențial îl joacă și conceptul de sine al elevului, care este de așa natură încât acesta nu se consideră capabil de succes la școală. Când un copil, din nenumărate motive, interiorizează convingerea că nu este capabil de succes academic, aceasta devine o profecție care se împlinește [Apud 14].

Or, pentru a susține cu adevărat educația meritocratică, trebuie, mai întâi, să identificăm și să lichidăm aceste bariere. Doar făcând acest lucru, putem spera la un sistem în care toată lumea, indiferent de trecut sau provocări, are șanse egale de succes.

Pentru ca meritocrația să funcționeze în mod ideal, toți indivizii ar trebui să înceapă de la *aceeași linie de plecare*. Idealul meritocrației prevede o cursă corectă, în care fiecare participant stă umăr la umăr la linia de start. Cu toate acestea, realitățile evidențiate mai sus prezintă o imagine diferită. Mulți elevi din medii cu probleme economice încep cursa cu câțiva pași în urmă și aleargă pe o pistă denivelată, încărcată cu obstacole [Ibidem].

- **Angajamentul față de educația meritocratică**

Angajamentul față de educația meritocratică nu este un angajament față de meritocrație în sine. După cum am văzut, meritocrația se referă la o anumită viziune asupra justiției distributive, conform căreia, în linii mari, anumite bunuri economice (locuri de muncă, venituri) ar trebui distribuite în conformitate cu meritele oamenilor. Cu toate acestea, justificările meritocrației ca o perspectivă asupra justiției distributive fac, de obicei, apel la

merit și la valoarea intrinsecă a faptului că oamenii primesc ceea ce merită. Având în vedere că sistemul educațional este unul dintre principalele vehicule prin care ne dezvoltăm meritele, aceasta înseamnă că sistemul educațional dintr-o meritocrație trebuie să adere și la un principiu al egalității de șanse, conchide T.Napoletano [11, p.5]. Aceasta idee este una destul de rezonabilă, dacă pornim de la faptul că egalitatea de șanse de la care pornește elevul în călătoria sa școlară justifică rezultatele acestuia.

Înțelegerea legăturii dintre meritocrație și egalitatea de șanse, credem, ajută la clarificarea dezacordurilor cu privire la rolul și valoarea egalității de șanse în educație. Nucleul ideii educației meritocratice, la rândul său, este un angajament față de distribuția sau alocarea meritocratică a anumitor bunuri educaționale.

În felul acesta, principiul distribuției în educație bazată pe merit presupune că anumite bunuri instituționale ale educației ar trebui distribuite meritocratic. Acestea ar putea include admiterea la universități sau școli selective, finanțarea școlilor, oportunitățile de a participa la cursuri avansate, premii și așa mai departe, însă nu sunt menite să acopere bunurile intrinseci ale educației – dezvoltarea cunoștințelor și a capacităților. Ca atare, există două moduri tipice în care un principiu meritocratic de distribuție ar putea fi justificat. În primul rând, poate fi justificat pur și simplu prin apelul la utilitate. Prin distribuirea meritocratică a locurilor de muncă și a veniturilor, de exemplu, stimulăm munca asiduă și productivitatea și, astfel, distribuția meritocratică a bunurilor economice tinde să maximizeze utilitatea. La fel și în contextul educației. Am putea crede că ar trebui să distribuim oportunitățile educaționale meritocratic, deoarece acest lucru îi va stimula pe elevi să muncească din greu și să profite la maximum de educația lor. În plus, ne asigurăm că oportunitățile și resursele educaționale suplimentare ajung la cei care le vor utiliza cel mai bine. Speranța este că, pe termen lung, acest tip de abordare distributivă va fi cea mai eficientă și va maximiza utilitatea pe termen lung [11, p.8].

Aici însă trebuie să menționăm că, în contextul educației, este departe de a fi clar că oferirea de oportunități suplimentare sau cheltuirea de resurse suplimentare pentru cei mai merituoși va genera o utilitate generală mai mare decât, să zicem, creșterea nivelului educațional, concentrându-se pe creșterea elevilor mai puțin merituoși. Chiar dacă se crede că este intuitiv evident că abordarea meritocratică poate fi justificată prin apelul la utilitate, trebuie recunoscut că excepțiile pot fi numeroase.

Școlile sunt adesea evaluate în funcție de calitatea și nivelurile de performanță pe care le ating elevii lor. Prin urmare, dacă un elev frecventează o școală foarte apreciată, iar altul merge la o școală cu cotă scăzută, acești elevi pot, probabil, să aibă experiențe de învățare diferite, indiferent de modul în care poate fi similară inteligența naturală [4; 2].

O alternativă la educația meritocratică ar fi compensarea talentelor mai mici cu o investiție mai mare a resurselor educaționale (cunoscut sub numele de *principiul nevoii*). Sau elevilor li se pot oferi aceleași oportunități educaționale, indiferent de abilitățile lor (cunoscut sub numele de *principiul egalității*), mai degrabă decât anumite oportunități oferite elevilor cu performanțe înalte [*Ibidem*]. Calea către meritocrația adevărată nu constă doar în celebrarea realizărilor academice, ci și în asigurarea faptului că fiecare copil, indiferent de originea lui, are șanse egale de a le atinge.

Evident, cea mai plauzibilă idee a educației meritocratice face apel la merit, dar există motive să credem că tipul de merit care justifică abordarea meritocratică a educației este distinct de tipul de merit care stă la baza concepției meritocratice a justiției distributive. În special, meritul instituțional este cel care ghidează abordarea meritocratică a educației, în timp ce meritul pre-instituțional sau moral justifică meritocrația ca justiție distributivă. Înțelegerea meritului educațional în acest fel este importantă pentru clarificarea relației dintre meritocrație ca justiție distributivă și constrângerile impuse sistemului educațional de către meritocrație.

Deși principiul de șanse egale, în sens strict, restricționează relația dintre merit și merite economice, implicațiile pentru sistemul educațional sunt considerabile. Evident, sistemul educațional este unul dintre cei mai importanți factori în dezvoltarea meritelor economice ale unei persoane. Atâta timp cât și în măsura în care meritul educațional este transformat în merite economice, principiul respectiv va impune ca diferențele de statut socioeconomic să nu ducă la avantaje sau dezavantaje pentru elevii care își dezvoltă meritele.

În baza celor reflectate mai sus, putem deduce că unele reacții negative la adresa educației meritocratice care urmăresc să modifice substanța meritului sunt cel mai bine înțelese nu ca respingeri ale meritocrației, ci ca apeluri la revizuirea obiectivelor instituțiilor de învățământ și, prin urmare, a concepțiilor despre merit rezultate. De exemplu, dacă ne gândim la sistemul educațional în primul rând în ceea ce privește rolul său în consolidarea și reproducerea economiei, atunci meritul va fi înțeles în ceea ce privește abilitățile care sunt cel mai bine valorificate în productivitatea economică. Acest lucru va fi cel mai clar vizibil la nivelul învățământului superior, unde studenții se pot pregăti direct pentru carierele lor. Meritul în învățământul secundar va fi conceput în mare măsură în ceea ce privește interfața sa cu învățământul terțiar și, prin urmare, indirect, prin rolul său în serviciul economiei [11].

Un angajament explicit față de meritocrație poate justifica un angajament față de oportunitățile educaționale. Problema fundamentală pentru un meritocrat nu este atât poziționalitatea educației în sine, cât, mai degrabă, faptul că absența oportunităților educaționale înseamnă că bunurile economice pe care cineva le obține datorită oportunităților educaționale mai mari sunt nemeritate. Cu toate acestea, justiția distributivă este o chestiune sau cel puțin parțial o chestiune de a obține ceea ce merită. Dacă unii primesc mai mult decât merită într-un context competitiv, este probabil ca alții să primească mai puțin decât merită, ceea ce este nedrept față de ei și constituie, de asemenea, o nedreptate distributivă [11, p.17].

Întrucât justiția liberală presupune o egalitate democratică (ceea ce impune ca cetățenii să fie în relații de egalitate unii cu alții), contează ca fiecare copil să aibă o educație suficient de bună pentru a-i permite să se raporteze unii la alții ca egali. Inegalitățile educaționale dincolo de acest punct sunt irelevante din punctul de vedere al justiției, la fel și explicațiile pentru aceste inegalități.

Așadar, sarcina oficială a școlilor este de a dezvolta cunoștințele și abilitățile elevilor, transmițând în acest proces, de asemenea, credințe informale, norme și valori care modelează elevii și societatea. Probabil, una dintre cele mai de impact este credința în meritocrația școlară. Datorită acestei credințe trăim într-o *societate școlară* în care educația este una dintre sursele primare de stratificare socială și economică [1, p.634].

Credința în meritocrația școlară nu afectează doar elevii, ci afectează și societatea, în general, prin modelarea atitudinilor față de inegalitatea socială și economică. Mai exact, credința în meritocrația școlară nu presupune doar să credem că procesele din școli sunt corecte, ci și că diferențele în rezultatele vieții bazate pe ierarhia educațională sunt, de asemenea, corecte.

Studiile realizate de A. Batruch și coautorii oferă, de exemplu, o susținere consecventă pentru credința în meritocrația școlară și aduc dovezi corelaționale pentru faptul că nivelurile manipulate ale meritocrației școlare afectează cauzal aceste rezultate și oferă dovezi că efectul este generalizabil [1, p.632].

În ceea ce privește implicațiile societale, rezultatele studiilor sugerează că, prin consolidarea atitudinilor care susțin inegalitatea socială și a veniturilor, credința în meritocrația școlară ar putea avea un cost care depășește anii de școală ai elevilor. Această perspectivă este importantă din mai multe motive. În timp ce educația este adesea prezentată ca soluție la multe dintre problemele societății, partea mai puțin discutată și mai „ascunsă” a instituțiilor de învățământ este că una dintre funcțiile sale de bază este de a crea o ierarhie.

Un discurs meritocratic în școală este folosit în societate nu doar pentru a legitima ierarhia educațională, ci și pentru a sprijini menținerea inegalității sociale și economice în general. În al doilea rând, deși constatarea conform căreia credința în meritocrația școlară este întărită și perpetuată de profesori și personalul școlii, este, de asemenea, descurajantă, în același timp [1 p.633].

În vederea constatării opiniei cadrelor didactice privind educația meritocratică și, eventual, educația democratică, noi am aplicat un mini-test cu alegere din trei variante de răspuns la nivelul a 32 de profesori școlari la cursurile de formare continuă. Acesta prevedea: 1. Educația meritocratică, în esența sa, se bazează pe (a) competiție; (b) egalitate; (c) posibilități; 2. Educația democratică, în esența sa, se bazează pe (a) libertate; (b) oportunitate; (c) autonomie. Ca sarcină suplimentară au fost solicitați să argumenteze alegerea printr-un argument forte.

Rezultatele acestui studiu ilustrează că pedagogii conferă cea mai mare însemnătate, în primul caz, posibilităților elevilor (circa 72% din respondenți), adică asigurării materiale (a familiei, a școlii, a clasei) și înzestrării naturale a elevilor cu capacități de învățare. În al doilea caz, prioritate, în opinia respondenților, o are autonomia elevilor în propriul parcurs de învățare (circa 69 %).

Printre argumentele formulate de respondenți atestăm următoarele idei. Înzestrarea elevilor cu capacitate de învățare oferă acestora șansa unui angajament plener al minții în procesul cognitiv, iar acest lucru le stimulează adaptarea la realitate și aplicarea cunoașterii în diverse situații și contexte noi, neexperimentate deocamdată. Acești elevi dezvoltă o activitate școlară intensă, spre deosebire de colegii lor, care sunt mai inerti, mai retrași, mai nehotărâți. Agilitatea de învățare plus asigurarea materială (cărți bune, alimentarea mai bună etc.) este un factor de formare eficientă a elevilor capabili și contribuie la plasarea lor la nivelul superior în ierarhizarea meritocratică.

Autonomia este foarte importantă în sensul că elevul acționează pe cont propriu, acest lucru ilustrând și nivelul său de libertate și nivelul de utilizare a oportunităților apărute. El poate să-și formuleze singur obiective de învățare, manifestă inițiativă în propria învățare. Autonomia elevului presupune independență și colaborare mai redusă la nivel de relație profesor-elev. Dezvoltarea sferei de cunoaștere devine de primă importanță pentru elevul cu un stil de lucru democratic.

Așadar, din punct de vedere funcțional, meritocrația este esențială pentru a se asigura că cei mai calificați indivizi ocupă cele mai importante poziții în societate. În acest sens, educația este văzută ca un mecanism de clasificare a indivizilor în funcție de talentele și capacitățile lor. Cu cât nivelul educațional al unui individ este mai mare, cu atât este mai probabil ca acesta să își asigure un loc de muncă cu statut înalt și bine plătit. Acest lucru creează un sistem în care mobilitatea socială se bazează pe efortul și meritul personal, mai degrabă decât pe privilegiul moștenit sau pe clasa socială [8].

În timp ce ideea unei societăți meritocratice este atrăgătoare, provocările în realizarea acesteia în cadrul sistemelor de învățământ sunt semnificative. Realitatea este că numeroși factori, inclusiv statutul socio-economic, mediul familial, accesul la resurse și părtinirile în testare, pot afecta succesul educațional al unui individ. Acești factori creează bariere în calea meritocrației adevărate, făcând dificil ca educația să funcționeze ca marele egalizator care promite să fie. Totuși, aceasta nu înseamnă că eforturile de promovare a meritocrației în educație ar trebui abandonate.

• Concluzii

1. Din ideile expuse pe parcurs, putem constata că, deși inegalitatea școlară rămâne în continuare o provocare considerabilă, egalitatea șanselor în educație și corectitudinea meritocratică rămâne a fi o problemă la ordinea zilei. În vederea rezolvării acesteia, în educație ar trebui să existe o puternică motivație pentru o democratizare meritocratică

a educației. Cu cât mai vastă social este meritocrația, cu atât mai mult ea devine o pârgie de construcție educațională a meritocrației. Meritocrația în sine este un fenomen fluid, care este construit social pentru a reflecta valorile și interesele instituției educației.

2. Interesul pentru valorile meritocrației vizează problema succesului în profunzime. Nu atât meritocrația în sine, cu toată amplitudinea ei, rămâne cea mai valoroasă, cât combinațiile ideatice pe care le înviorează și pe care le-a făcut acceptabile. Educația și competiția au fost întotdeauna principalele metode de adoptare a ordinii meritocratice, iar producerea de rezultate iese în evidență vizibil ca o idee dominantă în variatele studii. Școala trăiește azi în tensiunea dintre scopurile democratice și idealurile de merit și selectivitate, văzută ca marele egalizator – un mecanism care permite indivizilor să se ridice în societate pe baza talentului și efortului lor. În contextul educației, meritocrația sugerează că elevii ar trebui să fie capabili să obțină succes pe baza performanței academice, talentului și efortului depus. După cum am văzut, credința în meritocrația școlară poate face ca politicile publice să se axeze pe excelența școlară, accentuând valoarea rezultatelor școlare. Este important faptul că, prin meritocrație, se poate promova performanța și excelența academică.
3. Prin enunțarea ideii educației meritocratice se sugerează soluții pe două axe, una dintre care vizează justiția distributivă. Invocarea acesteia reflectă faptul că de o importanță deosebită este faptul că, în timp ce meritocrația, ca perspectivă a justiției distributive, necesită un angajament față de principiile egalității de șanse, concepția meritocratică a educației de pe a doua axă nu necesită acest lucru. Recunoașterea relațiilor dintre meritocrație, educația meritocratică și democratizare meritocratică aruncă o lumină cfavorabilă asupra valorilor pedagogice ale meritocrației. Însă pentru ca meritocrația să funcționeze în mod eficient, toți elevii ar trebui să înceapă de la aceeași linie de plecare.

BIBLIOGRAPHY:

1. Batruch, A., Jetten J., Van de Werfhorst H. et. al. Belief in School Meritocracy and the Legitimization of Social and Income Inequality. În: *Social Psychological Personality Science*, 2022, vol.14, nr.5, pp. 621-635. ISSN 1948-5506.
2. Brown, P., Tannock, S. Education, meritocracy and the global war for talent. În: *Journal of Education Policy*, 2009, vol.24, nr.4, pp. 377-392. ISSN 0268-0939.
3. Darnon, C., Smeding, A., Redersdorff, S. Belief in school meritocracy as an ideological barrier to the promotion of equality. În: *European Journal of Social Psychology*, 2018, vol.48, nr.4, pp. 523-534. ISSN 0046-2772
4. Gey-Evans, O. Understanding Meritocracy from a Sociological Perspective. Disponibil: <https://www.simplypsychology.org/meritocracy.html>
5. Howe, K.R. The meritocratic conception of educational equality: Ideal theory run amuck. În: *Educational Theory*, 2015, vol. 65, nr. 2, pp.183-201. ISSN 1741-5446
6. Kim, C. H., Choi, Y. B. How meritocracy is defined today?: Contemporary aspects of meritocracy. În: *Economics and Sociology*, 2017, vol.10, nr.1, p.112-121. ISSN 2071-789X.
7. Kuppens, T., Spears, R., Manstead A. S. et.al. Educationism and the irony of meritocracy: Negative attitudes of higher educated people towards the less educated. În: *Journal of Experimental Social Psychology*, 2018, nr.76, pp. 429-447. ISSN 0022-1031

8. Meritocracy in Education Evaluating the Functional Paradigm. Disponibil: https://sociology.institute/sociology-of-education/meritocracy-education-evaluating-functional-paradigm/#google_vignette
9. Meroe, A.S. Democracy, Meritocracy and the Uses of Education. În: The Journal of Negro Education, 2014, vol.83, nr.4, pp.485-498. ISSN 0022-2984.
10. Mijs, J. B. The unfulfillable promise of meritocracy: Three lessons and their implications for justice in education. În: Social Justice Research, 2016, nr.29, pp. 14–34. ISSN 0885-7466.
11. Napoletano, T. Meritocracy, meritocratic education, and equality of opportunity. În: Theory and Research in Education, 2024, vol.22, nr.1, pp.3-18. ISSN 1477-8785.
12. Shahar, T. H. B. Redefining ability, saving educational meritocracy. În: The Journal of Ethics, 2023, vol.27, nr.3, pp. 263–283. ISSN 1382-4554.
13. Souto-Otero, M. Education, meritocracy and redistribution. În: Journal of Education Policy, 2010, vol.25, nr.3, pp. 397-413. ISSN 0268-0939
14. Tambun, T. Meritocracy's Mirage: How Scholarly Excellence May Conceal Inequities and Inequalities? Disponibil: <https://www.linkedin.com/pulse/meritocracys-mirage-how-scholarly-excellence-may-conceal-tambun-nx5jc>
15. Themelis, S. Meritocracy through Education and Social Mobility in Post-War Britain: A Critical Examination. În: British Journal of Sociology of Education, 2008, vol. 29, nr.. 5, pp. 427-438. ISSN 0142-5692.
16. Toress, L.L., Quaresma, M.L. The meritocratic ideal in education systems: the mechanism of academic distinction in the international context. În: Education as Change, 2017, vol. 21, nr.1, pp.13-30. ISSN 1682-3206.